

Рассмотрено участие Г. Павлуцкого в деятельности культурно-просветительских обществ Украины, которые функционирующих в конце XIX – начале XX столетия. Автором освещен его вклад в дело сохранения и возвращения культурных памятников в Украину. В работе также показан вклад ученого в создание искусствоведческих обществ в Киеве и их роли для украинской культуры.

Ключевые слова: Украинское научное общество, Киевское общество древностей и искусств, Историческое общество Нестора Летописца, Киевское общество охраны памятков и искусства, движение за сохранение памятков искусства.

**G. PAVLUTSKIY'S SOCIAL ACTIVITY AS AN INTEGRAL PART
OF THE UKRAINIAN CULTURAL SPACE CREATION OF THE LATE XIX – EARLY XX CENTURIES**

Bogatikova Elena, graduate student, Mariupol State University, Mariupol

The given study analyzes the participation of G. Pavlutskiy in the activity of the Ukrainian cultural and educational societies which functioned in the late XIX – early XX centuries. The author highlights his contribution to the preservation and return of cultural monuments into Ukraine. The paper presents the scientist's contribution to the creation of the artistic societies in Kyiv and their role for the Ukrainian culture.

Key words: Ukrainian scientific society, Kyiv society of antiquities and arts, Historical society of Nestor the Chronicler, Kyiv society for the protection of ancient monuments and art, monument protection movement.

UDC 061.22(477) «189/192»:292

**G. PAVLUTSKIY'S SOCIAL ACTIVITY AS AN INTEGRAL PART
OF THE UKRAINIAN CULTURAL SPACE CREATION OF THE LATE XIX – EARLY XX CENTURIES**

Bogatikova Elena, graduate student, Mariupol State University, Mariupol

The name of the talented Ukrainian scientist G. Pavlutskiy (1861-1924) for many years fell out of the field of view of researchers of the Russian scientific and cultural space of the turn of the century. Only in the early twenty-first century, when actively began to appear in works devoted to the formation and development of Ukrainian University science, art and artistic organization, etc., modern researchers began cautiously, laconic blow G. Pavlutskiy in their works. This causes the relevance of this study.

The purpose of the article the study of public activities of G. Pavlutskiy. Certain aspects of its Biograph devoted to the study of O. Denisenko, V. Afanasiev, O. Nestulia, O. Starchy, etc.

The article deals with G. Pavlutskiy's participation in Ukrainian cultural societies. The author underlines his work in the sphere of preserving and returning cultural inheritance into Ukraine. The scientist's work of creating art societies in Kyiv is stressed in this work. The author proves that G. Pavlutskiy's creative passion gave the opportunity not only to publish his scientific works but assisted his activity in scientific societies.

The scientist was a member of Moscow archeological society, Ukrainian scientific society, he was the head of Kyiv guarding of memorial society etc.

The author shows G. Pavlutskiy's participation in cultural society that was dealing with bringing valuable works of art back into Ukraine. The personal position of the scientist, concerning bringing back to Ukraine from Russia not only memorials of Ukrainian history and culture, but also general cultural possessions of the former empire is proved.

The author gives the facts testifying G. Pavlutskiy's being not only investigator of Ukrainian cultural inheritance, but a passionate creator, too. His participation in cultural life of the capital was exceptionally active. G. Pavlutskiy was widely known in art spheres as a profound professional. He not only created art sections in the Ukrainian Scientific society; he was also active participant of Ukrainian art's exhibitions. He inspired creation of numerous art societies in Kyiv as well. Being a founding member of Kyiv union of artists, G. Pavlutskiy took an active part in its exhibitions. In the concluding part the author points out G. Pavlutskiy's active social position.

Key words: The Ukrainian scientific society, Kyiv society of antiquities and arts, Historical society of Nestor the Chronicler, of the Kyiv society for the protection of ancient monuments and art, monument protection movement.

Надійшла до редакції 29.10.2016 р.

УДК 316.7(477)«1917/1920»(045)

УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА В УМОВАХ ІДЕОЛОГІЧНОЇ БОРОТЬБИ 1917-1920 РОКІВ

Давва Вікторія Вікторівна, аспірант кафедри
культурології та інформаційної діяльності,
Маріупольський державний університет, м. Маріуполь
kiwi87@bk.ru

Визначається взаємозв'язок ідеологічної діяльності українських урядів доби Національно-демократичної революції 1917-1920 років із виникненням в українській культурі нових процесів та течій. Проаналізовано

основні напрями діяльності революційних урядів з питань перебудови ідейної наповненості української культури та їх кінцевих результатів. Дається оцінка ідеологічному змісту культури як сфери суспільного життя, впливу цієї ідеології на формування певних цінностей та ідеалів серед широких народних мас.

Ключові слова: ідеологія, культура, культурна політика, український уряд, Національно-демократична революція 1917-1920 років.

Постановка проблеми. Ідеологія являє собою систему поглядів і теорій, в яких усвідомлюються і виражаються корінні інтереси різних соціальних груп і містяться програми закріплення або зміни існуючих суспільних відносин. Без певної системи ідей українці важко визначити мету, завдання та напрям подальшого розвитку держави. Вихід із цього уявного протиріччя полягає в тому, що кожна ідеологія відносно конкретної особи, громадянина, дійсно не повинна носити обов'язкового або примусового характеру, але держава повинна мати власну ідеологію – загальну стратегію її розвитку [14].

Мета статті. Ідеологія українських революційних урядів періоду 1917-1920 рр. мала великий вплив на формування цінностей, поглядів та напрямів розвитку усіх сфер суспільного життя на українських землях. Визначення взаємозв'язку ідейної спрямованості політики українських урядів із виникненням в українській культурі нових процесів та нових напрямів розвитку є основною метою даного дослідження.

Актуальність цієї проблеми полягає у важливості теоретичного обґрунтування впливу політичної ідеології на формування культурної сфери держави та визначення практичних результатів цього впливу через формування в культурі відповідних стилів, течій та напрямків.

Останні дослідження та публікації. В останні роки спостерігається збільшення інтересу українських науковців до проблем національної культури революційного періоду. Це стає результатом ґрунтовних досліджень, що викладаються в кандидатських та докторських дисертаціях таких вчених як О. Стасюк, З. Олійник, Д. Бачинський та ін.

Незважаючи на зацікавленість вітчизняних вчених питанням української культури революційної доби, проблема взаємозв'язку ідейної спрямованості політики українських урядів із становленням національної культури є не до кінця розкритим.

Вклад основного матеріалу дослідження. Будь-яке суспільство щоб стати нацією, крім об'єднання спільними економічними інтересами, повинно інтегруватися ще й додатковими зв'язками як то спільністю мови, культури, особливостями національного менталітету, своєю самоідентифікацією – національною самосвідомістю. Саме пробудження національної самосвідомості за певних умов буття народу (загроза поневолення, посягання на рідну віру, традиції, мову тощо з боку інших народів і держав) породжує формування узагальнюючих уявлень про цінності нації, її ідеали, оцінки, міфи, мрії та орієнтації. Національна свідомість спрямовує зусилля народу на розв'язання життєво важливих проблем з активним використанням політичних засобів. Ядром національної свідомості є ідея здобуття й утвердження суверенного статусу народу й формування його основних засобів – національної держави і власної політичної системи [14].

Як бачимо, ідеологічне наповнення всіх сфер суспільного життя і культури зокрема має ґрунтовний вплив на формування певних цінностей та ідеалів серед широких народних мас. Проте, на нашу думку, в умовах політичної боротьби та постійної зміни владних структур з їхніми політичними курсами, формування уявлень про цінності нації та її ідеали відбувалося переривчасто з різкими змінами орієнтирів. Як результат такого ідеологічного впливу на світогляд українського народу – не до кінця сформована система переконань та світосприйняття, не реалізовані та не втілені в життя ідеї реформування та перебудови певних сфер культурного життя, що залишилися на декларативному рівні.

Отже, при аналізі української культури доби Національно-демократичної революції 1917-1920 років нами виявлена схожість ідейного наповнення культурної політики українських національних урядів: Центральної ради, Гетьманату П. Скоропадського та Директорії УНР. Так, незважаючи на відмінність поглядів щодо основних та другорядних питань, що потребують вирішення, а також способів і інструментів вирішення цих питань, українські національні уряди мали за основну ідею відродження національної самосвідомості українського народу та створення суверенної української держави. Ці ідеї ставилися за пріоритетні у розвитку всіх сфер суспільства та знаходили своє відображення в культурних перетвореннях революційної доби. Звертаючись до праці політичного діяча, історика та публіциста, сучасника революційних подій Д. Дорошенка «Історія України 1917-1923 роки» [6; 336-370], маємо змогу відтворити настрої української інтелігенції і її ставлення до перетворень в культурній сфері та сфері народної освіти. На думку науковця, «як тільки упав ненависний царський режим, українське громадянство негайно ж взялося за організацію українського шкільництва і до відновлення культурно-просвітної праці в національному дусі» [7; 386]. Доходимо

думки, що Центральна Рада при перетвореннях культурної сфери за основну ідею ставила посилення українізації та пробудження в суспільстві національних інтересів.

Звернемося до українських періодичних видань того періоду. При цьому акцентуємо увагу не на відомчих виданнях, які у своїй діяльності скеровувалися урядовими структурами, а на виданнях, що належали громадським та політичним організаціям і більш-менш об'єктивно відображали реальний стан речей, втілення ідей правлячого уряду в життя та їх підтримку широким загалом. Отже, у першому випуску часопису «Стерно» за 24 березня 1917 р. – віснику Київського українського студентства, знаходимо статтю «Свято і будень», автор якої натхненно описує урочисті маніфестації 16 та 19 березня, називаючи їх «Свято Революції» та «Велике Українське Свято»: «Ніхто не забуде тих безкраїх хвиль живого люду! Це перша весна на Україні. Перша весна, перший ранок після двох століть зими і сну!..» [15]. Там же автор окреслює першочергові заходи, які необхідно провести: «...назріває нова робота, ще більш відповідальна, ніж організовані маніфестації – це книжка і газета. Це наші будні після свят. От до чого нам треба неодмінно взятись» [15]. У другому випуску часопису від 31 березня 1917 р. питання книговидавництва та поширення книжок знов піднімається у статті «Продаж книжок». При цьому акцент робиться на сільській місцевості: «Несім-же ж на село книжку і газету, але не робім старих помилок. Не роздача книжок, а бібліотеки, читальні і при них продаж книжок – от яка наша мета» [13].

Інший приклад втілення в життя національних ідей Центральною Радою, яка почала піклуватися розвитком української культури на державних засадах, – відкриття 5 жовтня 1917 р. Київського українського народного університету у складі історико-філологічного, фізико-математичного і правничого факультетів, згідно рішення Генерального секретаріату. Тоді ж вирішено створити Український народний університет у Кам'янці-Подільському. Але реалізована ця ідея була лише при Гетьмані П. Скоропадському. До речі, цей факт, на ряду з багатьма іншими, свідчить про послідовність та правонаступність політики українських урядів, які нерідко продовжували справу попередників.

Національні ідеї Української Центральної Ради знайшли втілення також у створенні Української Академії мистецтв (згодом Художнього інституту) в Києві. Рішення про це ухвалене 22 листопада 1917 р. Академія мала сприяти розвитку художніх шкіл в Україні. Вона давала вищу художню освіту спеціалістам малярства, різьбярства, будівництва, гравюри, художніх промислів.

Відображення ідейного спрямування національної політики Центральної Ради вбачаємо також у новому етапі діяльності Молодого театру в Києві, що виник ще у травні 1916 р. за ініціативою актора театру М. Садовського Леся Курбаса.

Вважаємо за доцільне звернутися до праці видатного політичного і громадського діяча революційного періоду, дослідника української культури Д. Антоновича «Триста років українського театру. 1619-1919 роки», яку автор присвятив розвитку театральної сфери в Україні. У ній знаходимо чітке формулювання основних ідей та прагнень, що стали актуальними для українського народу в цей час: «Народ прокинувся до державного життя і недвозначно виявив свою волю стати нацією, перетворитися з етнографічної маси в державний організм. З революційним натиском думка українця дійшла до утворення державної ідеї» [2; 206]. Примітним, на нашу думку, є той факт, що на відміну від театру М. Садовського, який продовжував традицію українського побутового театру, Л. Курбас і його «Молодий театр» вдалися до модерних сценічних засобів відтворення української та європейської драматургії. Як бачимо, увібравши нові орієнтири та віяння у суспільному житті, що активізувалися у діяльності національного уряду, нове покоління творчої молоді отримало змогу проявити свою індивідуальність і відійти від традиційного побутового «українофільського» театру.

Реалізація цих ідей вилилася у спроби створення українського європейського театру. Л. Курбас проголошував: «Молодий театр відкидає провінційну залежність від російських стилів», робить «прямої поворот до Європи і самого себе», він буде йти «власною українською дорогою», його кредо – «вчитися і шукати самотужки». Л. Курбас підкреслював, що в цих пошуках головним буде «стиль у формах мистецтва» [9; 225].

Важливість такого питання, як розвиток українського драматичного театру для суспільства, вбачаємо в появі заміток та публікацій в тогочасних періодичних виданнях. Так, у виданні «Українська республіка» від 15-30 жовтня 1917 р. знаходимо статтю «Український театр», у якій порушується питання розвитку драматичного театру, пояснюючи його як найвищу ступінь літературного розвитку кожного народу, а також пошуку сучасних українських театральних поетів та драматургів: «Але вже нині можна вказати на виринаючу творчу волю народу... Якийсь геній береже кожний народ і посилає йому королів, попів, злодіїв, героїв поетів, яких він власне потребує але також на яких заслужив» [17].

Подальша зміна уряду Центральної Ради урядом Гетьманату П. Скоропадського корінним чином не зламала ідеологічної спрямованості у політиці влади. Проте не можемо не відмітити, що на момент приходу до влади Гетьмана та обрання ним нового політичного напрямку, настрої в суспільстві були неоднозначні, що знаходило відображення в культурі і в друкованому слові зокрема. Так, у виданні Харківської Губерніальної Народної Ради «Земське діло» за 2 серпня 1918 р. розміщено нарис «Старий», в якому автор розповідає про старого «кобзаря», що співає на площі великого міста слова українського гімну у той час, коли починають лунати звуки військового маршу у виконанні німецького оркестру. Автор закінчує нарис словами: «Не подолати офіційному маршу вільної пісні, не перемогти, як не зломити душу твою козацьку темряві днів наших, кобзарю» [16]. У такий завуальований спосіб автор намагався донести думку про несприйняття народними масами зміни орієнтирів у політиці нового уряду.

Тим не менш, основна ідея – пробудження національної самосвідомості та створення української держави, в діяльності уряду залишилася незмінною. Підтвердження цього знаходимо в історичних свідченнях. Звертаємося до другого тому «Історії України 1917-1923 роки» Д. Дорошенка, де наведено текст виступу щойно призначеного на посаду міністра освіти М. Василенка. Той, висловлюючи свої погляди на напрям та завдання Міністерства освіти, зауважує: «Я маю своїм завданням мірити національні течії, по змозі уникаючи тих суперечок, але ніяк не покидаючи гасла нашого Уряду: самостійна національна українська держава», а також «загальна наша мета – розвиток української національної культури й утворення умов, сприяючих цьому розвиткові» [6; 338]. Не оминаємо увагою й відкриття за часів Гетьмана нового відомства – Головного управління мистецтва й національної культури, яке опікувалося національною культурою. Зі слів Д. Дорошенка, воно було створене «в цілях успішного розвитку й поширення національної української культури» та увібрало в себе усі справи, що стосувалися театральної, музейної та бібліотечної галузей [6; 364]. Як бачимо, для реалізації і втілення в життя національної ідеї новим урядом обрано реформування системи державних культурних установ.

Головними здобутками державної інституції з керівництва культурно-мистецьким процесом стало створення низки державних установ – Національного музею на базі Київського художньо-промислового і наукового музею; Національного архіву та Археографічної комісії на основі попередніх напрацювань Київської комісії давніх актів; Національної бібліотеки, Національної опери і Державного драматичного театру.

Маємо свідчення, що значна державна підтримка надавалася театральним і музичним установам. Зокрема, 23 серпня урядом була ухвалена постанова «Про заснування в м. Київ Державного драматичного театру». За державної підтримки 30 серпня у Києві засновано Державну драматичну школу, що мала готувати режисерів та акторів; Кобзарську школу, Український національний хор під керівництвом О. Кошиця. 15 листопада виник один із перших державних музичних колективів – Державний симфонічний оркестр ім. М. Лисенка [3; 12]. Прикладом реалізації національних ідей у політиці уряду Гетьманату є той факт, що не втручаючись у творчий процес і не намагаючись впливати на його хід, влада прагнула надати громадським установам допомогу, скоординувати їх зусилля у розвитку національної культури. Зокрема, призначалися державні пенсії та субсидії як окремим митцям, так і колективам.

Ще одним свідченням правонаступності ідеологічної спрямованості у діяльності національних урядів, на нашу думку, є стан літературно-мистецького життя України в добу П.Скоропадського, яке було органічно пов'язане з попереднім 1917 р., коли розпочався процес духовного оновлення України. Зростання національної свідомості, широка мережа громадських культурно-освітніх установ, творчих організацій забезпечили подальший розвиток української культури, який підтримувався державним фінансуванням [10]. Так, діяльність відділів Міністерства народної освіти і мистецтва, які опікувалися розвитком українського мистецтва, літератури, театру, кінематографа, книговидавництва, сприяла зміцненню та поглибленню перетворень у всіх сферах духовного життя України і заклала міцний фундамент для подальшого піднесення української культури.

Наступним етапом в ідеологічних перетвореннях революційних років стало правління Директорії УНР. Зазначимо, що сприятливим фактором розвитку культури у той час були значні практичні напрацювання попередньої влади в культурній сфері. Проте не відкидаймо й негативні фактори, що перешкоджали культурному розвиткові: нестабільність, невизначеність курсу нової влади ставили великий знак питання на шляху подальшого розвитку різних напрямів національного мистецтва, які фактично відродилися за Центральної Ради. Так, на час приходу Директорії до влади, в Києві функціонували чотири професійні театри українського спрямування: Другий міський театр, Державний народний театр, Державний драматичний театр та «Молодий театр» [4; 128]. Доходимо думки, що нова влада у поширенні своєї ідеології надавала перевагу тим напрямам української культури, які відрізнялися видовищністю та наочністю. Як доказ цього, звертаємось до історичних прикладів. Маємо підтвердження,

що Директорія надавала заохочувальну підтримку не лише професійним, а й аматорським театрам, що мали донести до широкої аудиторії здобутки сценічного мистецтва. При цьому визнавалася велика естетична і виховна роль театру в суспільному житті. Для цього створювалися мандрівні театри. На мандрівні трупи покладалося особливе завдання – виховання у мас не лише естетичного смаку і любові до мистецтва, а й національної свідомості та почуття громадянського обов'язку.

Таким чином, при низькому життєвому рівні та відсутності розгалуженої інформаційної мережі, частковій неграмотності населення мандрівний театр був не лише єдиною культурною розвагою, а й школою патріотизму, яка формувала в політично нерозвиненого селянства почуття приналежності до української нації, стимулювала громадську активність [12; 423].

Поруч із театральним, продовжувало розвиватись музичне та хорове мистецтво. Уряд уважно стежив за всіма культурними подіями, допомагаючи в аматорських починаннях молодим мистецьким колективам.

Яскравим прикладом втілення в життя національних ідей є, на нашу думку, створення за часів Директорії Української республіканської хорової капели, перед якою було поставлено завдання державної ваги – популяризувати українське національне мистецтво на високому професійному рівні як в Україні, так і за кордоном [4; 131].

Причину такого розвитку подій вбачаємо в тому, що за Директорії найперше розвивалися ті галузі мистецтва, які мали просвітницько-пропагандистське значення. Театр, музика широко використовувалися для виховання в населення національної свідомості та підтримки революційного духу. Саме тому відбувалася переорієнтація на видовищність та посилювалася національна складова і політичний компонент в театральній-музичній сфері. Репертуар театрів стає майже виключно українським. Перед мандрівними театрами та музичними колективами ставиться завдання: пропагувати національну ідею по всій території України, особливо в місцях, віддалених від культурних центрів [3; 16].

Паралельно з акцентуванням урядом Директорії уваги на пропагандистській спрямованості культурної сфери відбувався жорсткий контроль з боку влади за будь-якими проявами та випадками агітації. Про це свідчать постанови та закони Директорії, що створювалися із метою врегулювання питань агітації та пропаганди, які знаходимо у двотомному виданні «Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки. Листопад 1918 – листопад 1920 рр.: Документи і матеріали» [5; 374].

Так, у Постанові Директорії про заборону агітації проти Української Народної Республіки від 26 листопада 1918 р. зазначається, що прибічники поваленої гетьманської влади проводять провокаційну роботу з метою «внести дезорганізацію і безладдя в те велике діло визволення українського народу з-під влади панів, яке веде тепер українська демократія» [5; 384]. У зв'язку з цим Директорія постановляє заборонити будь-яку агітацію та підбурювання проти існуючої влади, а також проти державної незалежності Української Народної Республіки [5; 385].

З метою правового регулювання відносин у сфері агітації та пропаганди урядом Директорії утворено Управління преси та інформації. Виходячи із завдань, викладених у Декреті Директорії УНР від 31 грудня 1918 р, управління створене для того, щоб «освідомлять широкі народні маси на Україні про самостійно-державні інтереси Української Народної Республіки, як також заступати ці інтереси перед громадською думкою за кордоном» [5; 399]. Як бачимо, у документі зазначена головна ідея і мета Директорії, а саме «самостійно-державні інтереси». Зазначимо також, що цей орган мав на меті проведення провладної агітаційної роботи та врегулювання відносин у цій сфері.

Так само, на шлях пропагування своїх ідей стала комуністична партія, яка у перші роки свого правління все ще помітно відчувала брак підтримки з боку неросійських народів. Тому партія почала шукати засоби досягнення визнання та підтримки серед них.

Важливо підкреслити, що з приходом до влади комуністичної партії на українських землях, послідовність та правонаступність ідейного наповнення політики попередні урядів різко припиняється. Відбувається злам у системі ідеологічних орієнтирів, повністю змінюється курс у політиці влади.

Основні тези в діяльності нової влади, на нашу думку, яскраво проілюстровано на прикладі так званої «теорії двох культур». Один із найбільш високопоставлених партійних чиновників в Україні, Д. Лебідь, відстоював цю теорію, відповідно до якої російська культура в Україні, як передова культура прогресивного пролетаріату і міста, неминуче повинна перемогти українську культуру, пов'язану з відсталим селянством і селом, тому комуністи зобов'язані сприяти цьому «природному процесу» [8; 81]. Зауважимо, що в даний період ідеологізація культури стає тотальною – усі її функції підкорюються потребам офіційної ідеології. Внаслідок ідеологізації культурного життя, яка дійшла до крайніх і найбільш потворних форм, за рамками дозволеного опинилися колосальні пласти із загальнонародської культурної спадщини. Так, уже у перші роки радянської влади з репертуару театрів були вилучені опери «Життя за царя» Глінки і «Князь Ігор» Бородіна – лише через свої назви.

Заборонялись також дитячі казки з царями і царицями, королями і принцями, в т.ч. казки Пушкіна, заборонялось влаштувати ялинки на Новий рік.

Як контрреволюційна сила розглядалася інтелігенція. Ідеологію більшовицьких керівників повністю відображали неодноразові висловлювання одного з керівників Компартії України В. Затонського про те, що малописьменний червоноармієць-комуніст несе ідейно набагато вищу культуру, ніж вишуканий український інтелігент старого покоління.

На нашу думку, найбільш яскравим проявом пропагування ідей радянської влади був план монументальної пропаганди, за яким у містах знищувалися пам'ятники царської Росії і з'являлись пам'ятники К. Марксу, Ф. Енгельсу, діячам радянського і світового революційного руху [8; 90].

З приходом до влади більшовиків в Україні почався етап фактично безконтрольного ставлення до культурної спадщини. У перші роки радянської влади можна визначити два основних напрями у втраті пам'яток культури: по-перше, вивіз предметів старовини за кордон емігрантами; по-друге, нищення пам'яток революційно налаштованими масами. Певну підтримку за другим напрямом здійснювала і офіційна влада радянської країни. Так, 14 квітня 1917 р. вийшов декрет Ради Народних Комісарів Російської Радянської Федеративної Соціалістичної Республіки (РНК РРФСР) «Про знесення пам'ятників, споруджених на честь царів та їх слуг, і вироблення проектів пам'ятників Російської соціалістичної революції». Відповідно до цього декрету в термін до 1 травня необхідно було знести пам'ятники так звані «потворні істукани», що, на думку нової влади, не становили ні історичної, ні художньої цінності [1; 119].

Висновки. Підводячи підсумок, можна стверджувати, що брак ідеології державотворення сповільнює державотворчі процеси та гальмує духовно-культурний розвиток нації. Тому в основі суспільного розвитку будь-якої країни мають бути певні загальнодержавні ідеологічні принципи. Ідеологічне підґрунтя політики українських революційних урядів мало неабиякий вплив на формування нових течій та напрямів розвитку української культури. При цьому, ідеологія урядів спрямовувала культуру у відповідне русло, і прийняття або ж неприйняття суспільством основних поглядів та ідей влади знаходило своє відображення в усіх галузях культурного життя.

Важливим моментом у досліджуваному питанні є діаметрально протилежне ідейне наповнення політики національних та більшовицького урядів. Якщо при зміні урядів Центральної Ради, Гетьманату та Директорії українська культура зазнавала незначних змін та розвивалася шляхом наслідування і органічного взаємозв'язку ідей, цінностей і поглядів правлячих структур, то з приходом влади більшовиків, яка несла нову контрастну ідеологію, в українській культурі відбувся злам і жорстка перебудова в усіх її галузях.

Список використаної літератури

1. *Алексєєв О. О.* Формування пам'яткоохоронного законодавства в перші роки радянської влади (1917-1920 рр.) / О. О. Алексєєв // Наук. пр. іст. ф-ту Запорізьк. нац. ун-ту / [гол. ред. Турченко Ф. Г.]. – Запоріжжя, 2009. – Вип. XXVII. – С. 117-120.
2. *Антонович Д.* Триста років українського театру 1619-1919 / Д. Антонович. – Прага : Укр. громад. видав. фонд, 1925. – 275 с.
3. *Богуславський О. В.* Інформаційно-пресова діяльність Центральної Ради та українських урядів 1917–1920 рр. : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.08 / О. В. Богуславський. – Київ : Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2002. – 20 с.
4. *Буравченко Д. А.* Культурне життя за Директорії УНР: здобутки та втрати / Д. А. Буравченко // Симон Петлюра в історії та національній пам'яті : матеріали Всеукр. наук. конф. (20 – 22 трав. 2009 р.) / Укр. ін-т нац. пам'яті, Ін-т історії України НАН України, Полтавський держ. пед. ун-т ім. В.Г. Короленка ; відп. ред. В. Ф. Верстюк. – Київ : Фоліант, 2009. – С. 127-140.
5. *Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки.* Листопад 1918 – листопад 1920 рр. : док. і матеріали : у 2 т., 3 ч. / упоряд.: В. Верстюк (кер.) та ін. – Київ : Вид. ім. О. Теліги, 2006. – Т. 2. – 744 с.
6. *Дорошенко Д.* Ілюстрована історія України 1917-1923 рр. / Д. Дорошенко // Укр. Гетьман. Держава 1918 р. – Ужгород, 1930. – Т. II. – 512 с.
7. *Дорошенко Д.* Історія України 1917-1923 рр. Т. I. Доба Центральної Ради / Д. Дорошенко. – Ужгород, 1932. – 459 с.
8. *Золотоверхий І. Д.* Становлення української радянської культури (1917-1920 рр.) / І. Д. Золотоверхий. – Київ : Вид-во АН УРСР, 1961. – 346 с.
9. *Кордон М. В.* Українська та зарубіжна культура / М. В. Кордон. – 3-е вид – Київ : Центр учб. літ., 2010. – 584 с.

10. *Осташко Т. С.* Політика Гетьманату П. Скоропадського в галузі освіти та культури [Електронний ресурс] / Т. С. Осташко. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/VKnlu/Ief/2010-2011_16/Ostashko.pdf
11. *Отрешко В.* Ідеологія як складова державотворення [Електронний ресурс] / В. Отрешко // Освіта регіону. – 2013. – № 1. – Режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/992>.
12. *Попович М. В.* Нарис історії культури України / М. В. Попович. – Київ : АртЕк, 1998. – 728 с.
13. *Продаж книжок* [Електронний ресурс] // Стерно : вісн. Київ. укр. студентства. – 1917. – 31 берез. (№ 2) – Державний архів Сумської обл. – Спр. 3. – Режим доступу: <http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/21082/>
14. *Рудакевич О.* Культурні та ідеологічні засади національної моделі конституціоналізму / О. Рудакевич // Віче. – 2012. – № 19. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/3326>.
15. *Свято і будень* [Електронний ресурс] // Стерно : вісн Київ. укр. студентства. – 1917. – 24 берез. (№ 1). – Державний архів Сумської обл. – Спр. 3. – Режим доступу: <http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/21081/>
16. *Старий* [Електронний ресурс] // Земське діло. – 1918. – 2 серп (№ 324). – Державний архів Сумської обл. – Спр. 13. – Режим доступу: <http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/21198/>
17. *Український театр* [Електронний ресурс] // Укр. Республіка. – 1917. – 15-30 жовт. (№ 1). – Державний архів Сумської обл. – Спр. 4. – Режим доступу: <http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/21083/>

References

1. *Aliksieiev O. O.* Formuvannya pamiatkoohoronnoho zakonodavstva v pershi roky radianskoi vlady (1917-1920 rr.) / O. O. Aleksieiev // Nauk. pr. ist. f-tu Zaporizk. nats. un-tu / [hol. red. Turchenko F.H.]. – Zaporizhia, 2009. – Вип. XXVII. – S. 117-120.
2. *Antonovych D.* Trysta rokiv ukrainskoho teatru 1619-1919 / D. Antonovych. – Praha : Ukr. hromad. vydav. fond, 1925. – 275 s.
3. *Bohuslavskiy O. V.* Informatsiino-presova diialnist Tsentralnoi Rady ta ukrainskykh uriadiv 1917–1920 rr. : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.01.08 / O. V. Bohuslavskiy. – Kyiv : Kyiv. nats. un-t im. T. Shevchenka, 2002. – 20 s.
4. *Buravchenko D. A.* Kulturne zhyttia za Dyrektorii UNR: zdobutky ta vtraty / D. A. Buravchenko // Symon Petliura v istorii ta natsionalnii pamiati : materialy Vseukr. nauk. konf. (20 – 22 trav. 2009 r.) / Ukr. in-t nats. pamiati, In-t istorii Ukrainy NAN Ukrainy, Poltavskiy derzh. ped. un-t im. V.H. Korolenka ; vidp. red. V. F. Verstiuk. – Kyiv :Foliant, 2009. – S. 127-140.
5. *Dyrektoriia, Rada Narodnykh Ministriv Ukrainskoi Narodnoi Respubliki.* Lystopad 1918 – lystopad 1920 rr. : dok. i materialy : u 2 t., 3 ch. / uporiad.: V. Verstiuk (ker.) ta in. – Kyiv : Vyd. im. O. Telihy, 2006. – T. 2. – 744 s.
6. *Doroshenko D.* Iliustrovana istoriia Ukrainy 1917-1923 rr. / D. Doroshenko // Ukr. Hetman. Derzhava 1918 r. – Uzhhorod, 1930. – T. II. – 512 s.
7. *Doroshenko D.* Istoriiia Ukrainy 1917-1923 rr. T. I. Doba Tsentralnoi Rady / D. Doroshenko. – Uzhhorod, 1932. – 459 s.
8. *Zolotoverkhyi I. D.* Stanovlennia ukrainskoi radianskoi kultury (1917-1920 rr.) / I. D. Zolotoverkhyi. – Kyiv : Vyd-vo AN URSS, 1961. – 346 s.
9. *Kordon M. V.* Ukrainska ta zarubizhna kultura / M. V. Kordon. – 3-e vyd – Kyiv : Tsentr uchb. lit., 2010. – 584 s.
10. *Ostashko T. S.* Polityka Hetmanatu P. Skoropadskoho v haluzi osvity ta kultury [Elektronnyi resurs] / T. S. Ostashko. – Rezhym dostupu: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/VKnlu/Ief/2010-2011_16/Ostashko.pdf
11. *Otrishko V.* Ideolohiia yak skladova derzhavotvorennia [Elektronnyi resurs] / V. Otrishko // Osvita rehionu. – 2013. – № 1. – Rezhym dostupu: <http://social-science.com.ua/article/992>
12. *Popovych M. V.* Narys istorii kultury Ukrainy / M. V. Popovych. – Kyiv : ArtEk, 1998. – 728 s.
13. *Prodazh knyzhok* [Elektronnyi resurs] // Sterno : visn. Kyiv. ukr. studentstva. – 1917. – 31 berez. (№ 2) – Derzhavnyi arkhiv Sumskoi obl. – Spr. 3. – Rezhym dostupu: <http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/21082/>
14. *Rudakevych O.* Kulturni ta ideolohichni zasady natsionalnoi modeli konstytutsionalizmu / O. Rudakevych // Viche. – 2012. – № 19. – Rezhym dostupu: <http://www.viche.info/journal/3326>.
15. *Sviato i buden* [Elektronnyi resurs] // Sterno : visn Kyiv. ukr. studentstva. – 1917. – 24 berez. (№ 1). – Derzhavnyi arkhiv Sumskoi obl. – Spr. 3. – Rezhym dostupu: <http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/21081/>
16. *Staryi* [Elektronnyi resurs] // Zemske dilo. – 1918. – 2 serp (№ 324). – Derzhavnyi arkhiv Sumskoi obl. – Spr. 13. – Rezhym dostupu: <http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/21198/>
17. *Ukrainskyi teatr* [Elektronnyi resurs] // Ukr. Respublika. – 1917. – 15-30 zhovt. (№ 1). – Derzhavnyi arkhiv Sumskoi obl. – Spr. 4. – Rezhym dostupu: <http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/21083/>

УКРАИНСКАЯ КУЛЬТУРА В УСЛОВИЯХ ИДЕОЛОГИЧЕСКОЙ БОРЬБЫ 1917-1920 ГОДОВ

Давва Виктория Викторовна, аспирант кафедры культурологии и информационной деятельности, Мариупольский государственный университет, г. Мариуполь

Определяется взаимосвязь идеологической деятельности украинских правительств времен Национально-демократической революции 1917-1920 годов с появлением в украинской культуре новых процессов и течений. Проанализированы основные направления деятельности революционных правительств по перестройке идейного наполнения украинской культуры и их конечные результаты. Дается оценка идеологическому

содержанию культуры как сферы общественной жизни, влиянию этой идеологии на формирование определенных ценностей и идеалов среди широких народных масс.

Ключевые слова: идеология, культура, культурная политика, украинское правительство, Национально-демократическая революция 1917-1920 годов.

THE UKRAINIAN CULTURE IN THE IDEOLOGICAL STRUGGLE OF 1917-1920

Davva Victoria, graduate student, the Department of Cultural and Information Activities, Mariupol State University, Mariupol

The article defines the relationship of the ideological activity of the Ukrainian governments during the National Democratic Revolution of 1917-1920 with the advent of the new processes and trends in the Ukrainian culture. It analyzes the main activities of the revolutionary governments that restructured the ideological content of the Ukrainian culture and their outcomes. It estimates the ideological content of the culture as a sphere of social life, the influence of this ideology on the formation of certain values and ideals among the masses.

Key words: ideology, culture, cultural policy, the Ukrainian government, the National Democratic Revolution of 1917-1920.

UDC 316.7(477)«1917/1920»(045)

THE UKRAINIAN CULTURE IN THE IDEOLOGICAL STRUGGLE OF 1917-1920

Davva Victoria, graduate student, the Department of Cultural and Information Activities, Mariupol State University, Mariupol

The aim of this article is to define the relationship of the ideological activity of the Ukrainian governments during the National Democratic Revolution of 1917-1920 with the development of new processes and trends in the Ukrainian culture. An analysis of the main activities of the revolutionary governments and their impact on the ideological content of the Ukrainian culture is given.

Research methodology. Seventeen publications on the subject (review reports, scientific journals and newspaper articles) have been reviewed. The historical sources and archival materials have been used.

Results. The author examines the characteristics and policy priorities of the Ukrainian governments of 1917-1920 on the question of the national culture. It identifies the main objectives that were put before the governments in the implementation of this policy.

It substantiates the claim that the ideology of the Ukrainian revolutionary governments of 1917-1920 had a great influence on the formation of values, attitudes, and trends in the development of all spheres of the public life of the Ukrainian lands.

The research discloses the idea that the lack of ideology of the state slows down the process of state building and inhibits the spiritual and cultural development of the nation. Therefore, based on the social development of any country the nation-wide ideological principles should be defined.

An important aspect of the study is diametrically opposed ideological content of the national policy to the Bolshevik governments. If the change of the government of the Central Rada, Hetman and Directory of the Ukrainian culture experienced little change and evolved through succession and organic interrelation of ideas, values and attitudes of the ruling structures, then with the advent of the power of the Bolsheviks, who carried a new contrasting ideology into the Ukrainian culture, there was a crisis and a tough restructure in all its branches.

Novelty. An attempt to make a general comparative analysis depending on the changes in the Ukrainian culture connected with the ideological activities of the governments has been made.

Practical significance. The Ukrainian historians and cultural experts may find the information in this article useful for the study of theoretical and practical relations of ideology and culture.

Key words: ideology, culture, cultural policy, the Ukrainian government, the National Democratic Revolution of 1917-1920.

Надійшла до редакції 3.11.2016 р.

УДК 130.2:262.1:281.9(477.83/.86)«1921/1946»

КУЛЬТУРОТВОРЧІ РЕФЛЕКСІЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОГО ДУХОВЕНСТВА В ІСТОРІОСОФСЬКІЙ ПАРАДИГМІ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ 1921-1946 РОКІВ

Фарина Оксана Вікторівна, аспірантка, Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ
nm_faryna@mail.ru

На основі вітчизняної і зарубіжної історіографії аналізується внесок греко-католицького духовенства у культуру Східної Галичини 1921-1946 рр. Вивчення історичного доробку попередників умовно поділено на три